

Bir arkadaşımın söz etmek istiyorum*

Albert Camus ve René Char'ın mektuplarından oluşan 'Yazışmalar'ı özel kılan; mektupları kaleme alan yazarların birbirlerinin kişiliklerine olan ilgi ve sevgilerini perdeleme gereği duymadan çok açık sözlülükle ifade etmeleri

EYLEM ATA GÜLEC

Hem yazına, hem sanata, hem de insanlara yararı dokunan uğurlu birliklikler vardır. 1 Cezayirli yazar Albert Camus ve Fransız şair René Char'ın mektuplarından oluşan 'Yazışmalar' isimli kitap, iki yazarın uğurlu birlikliklerini gözler önüne seriyor. Başka insanların mektuplarını okuma girişimine -kitaplaştırılmış olsa bile- tedirgin eden bir suçluluk duygusu eşlik ediyor. Yine de okumayı sürdürüyoruz. Sanırım şöyle düşünüyor insan; odanın kapısını açan ben değilim, çekmecelerde duran el yazmalarını çıkaran gizli el benim elim değil. Sadece öntümde duran kitabı okuyorum. Günahı vebali gizli eller üstüne.

İki edebiyat insanının arkadaşlıkları nasıldır? Birbirlerinin aileleriyle de ilgili midirler? Bir yazar ve bir şairin konuşmaları neler içerir? Buluştuklarında ne yapmakta keyif alırlar? Yazın konusunda birbirlerini nasıl motive ederler? Camus ve Char söz konusu olduğunda sorulara verilecek cevapların ortak bir özelliği var; samimiyet. Mektuplarından anladığımız kadarıyla samimi sohbetler yapabildikleri yemekli buluşmalar ikisi için de vazgeçilmez. Ne yazık ki iş yoğunlukları, seyahatler ve sağlık sorunları gibi nedenlerle istedikleri sıklıkta buluşamamaktadırlar. İkili, birbirine bir annenin çocuğuna düşkün olması gibi düşkündür. Camus buna bağlılık diyor. Sağlık durumları hakkında endişeleniyor, karşılıklı tavsiyelerde bulunuyor ve birbirlerine bakıcılık yapmayı istiyorlar. Örneğin René'nin Albert'e yazdığı şu satırlar pek sıcak görünüyor: "On metre uzağınızdayım, bir şey gerektiğinde yapmam ya da size bir



Albert Camus ile René Char...

şeyler getirmem çok kolay. Arkadaşınızı kullanın rica ediyorum. Üstelik eskiden hastabakıcılık yapmıştım. Sizi kandırmak için söylemiyorum bunu, ama sonuçta sertifikam var..."

Camus ve Char'ın karşılıklı yazınsal destek ve motive edici tutumları edebiyat çevreleri içerisinde az rastlanan örneklerden sayılır. Birbirlerinin metinlerine olan inançları güçlüdür. Bu durumu açık sözlülükle ifade etmekten kaçınmazlar. Albert, René'ye yazdığı bir mektupta "Tek beklentim sizin onayınız, ona ne kadar değer verdiğimi biliyorsunuz," der. René verdiği cevapta "Başkaldıran İnsan'nınızı iki kez okuduktan sonra, şu zamanda kim ve bu türden hangi yapıt yanınıza, kitabınızın yanına yaklaşabilir diye düşündüm durdum," diyecektir.

Camus ve Char'ın yazınsal dayanışması metinlerini eleştiren başka yazarlara karşı ortak tavır alacak denli derinleşir. 'Başkaldıran İnsan' yayımlandıktan sonra Camus'a sert bir şekilde saldıran Francis Jeanson imzalı bir yazı yayımlanır. Jeanson ve Sartre'in gözünde Camus'un kitabındaki komünizm karşıtlığı kabul edilemez bir şeydir. René, yazıyı okuduğu günün ertesinde Albert'e kinayeli bir not yollama gereği duyar. "İşte şimdi iyice aydınlandık! Başka türlüünü de isteyemzedik! Sartre artık banyo teknesindeki Marat gibi duruyor tarihin içinde..." Not yazıldıktan on iki yıl sonra Char, Sartre

ile ilgili düşüncelerini bu kez kamuoyunun da okuyacağı bir mecrada şöyle ifade eder: "Düşmanla işbirliği! Sartre kokuşmuş büzük."

İki dostun dayanışmasını sadece edebiyat yakınlıklarıyla açıklamak yetersiz olabilir. Camus ve Char'ın siyasi tutumları da benzerdir. Kimi politik durumlara verdikleri reaksiyonlar neredeyse aynıdır. Stalin karşıtı bir eylem için entelektüellerin toplanması amacıyla oluşacak danışma kurulunda yer almaları çağrısı iki yazara da ulaşır. René, hemen dostuna başarısız olacağını düşündüğü bu girişimde yer almayacağını bildirir. Albert, danışma kurullarından hoşlanmadığını ve kendisinin de çağrıyı reddedeceğini söylerken "... sizin de kabul etmeyeceğinizi biliyordum zaten," demeyi ihmal etmez.

İki yazar da birbirinin aile ve yakın çevresine karşı duyarlıdır. Annelerinin ya da eş ve çocuklarının yapıp ettikleri şeylerden sık sık söz ederler. Bazen bir yakınlarının başına gelen üzücü durumları veya sağlık sorunları gibi konuları anlatarak teselli bulmaya çalışırlar. René Char, genç yeğeni Bernard akıl hastalığıyla boğuştuğu sırada dertleşmek maksadıyla Albert Camus'a mektup yazar. René, arkadaşıyla dertleşmenin kendisine ne kadar iyi geldiğini şu cümlelerle aktarır: "Zaman'ın düşmanlığı yumuşuyor o anlarda; ellerimin üzüntüsü dinliyor. Biraz çocukluk, biraz Maquis yitik

yüreğimi yeniden ısıtıyor."

'Yazışmalar'dan sevimli yazarlarımızın yer yer küçük çaplı edebiyat dedikoduları yaptıklarını da anlıyoruz. Örneğin "NNRF'in eylül sayısı ne korkunç öyle! Yetersizlik almış yürümüş." Ya da bir araya gelmek istemedikleri kimi çevrelerden insanlar hakkında kinayeli sözlerle konuşmaları pek tatlı: "O nazeninlerle traşçıların toplantılarından hep kaçmışımır biliyorsunuz. O naylon böcekleri beni çabucak boğuyor, kozaları yüzyıllara meydan okuyarak Molière'in ayak kokusunu olduğu gibi koruyan palavralar yalnızca."

Camus ve Char'ın mektuplarının iki edebiyat insanına yakışacak denli incelikli metinler olduğu ve sık cümleler ile okurken insanı gülümseten nükteli ifadeler içerdiğini de söylemek gerekir. Mesela Camus "Paris ergen bir çocuk gibi sivilcelendi" diyor. Char ise fiyatını fazla bulduğu maç bileti için: "Her biri 4000 frank. Çok sıradan bir maç için hardal fazla acı geldi bana." 'Yazışmalar' özel kılan şey, mektupları kaleme alan yazarların birbirlerinin kişiliklerine olan ilgi ve sevgilerini perdeleme gereği duymadan açık sözlülükle ve tekrar tekrar ifade etmeleri. Edebi dostluk başkadır, başka.

*René Char'ın Nobel Edebiyat Ödülü'nün Albert Camus'a verildiğinin duyurulduğu sırada yazdığı metinden. IJaen-Pierre Roux



YAZIŞMALAR 1946 - 1959
René Char, Albert Camus
Hazırlayan: Franck Planeille
Çeviri: Orçun Türkay
YKY, 2015